

Harriet Taylor Mill – Nie tylko żona i matka

Autor tekstu: **Patrycja Walter**

"But though we may not be able to do justice to her, and though we may not be able to learn much about her person, we must welcome all independent evidence on the character of their relation and the nature of her influence on his work"

Friedrich A. Hayek: "John Stuart Mill and Harriet Taylor: Their Correspondence and Subsequent Marriage" [\[1\]](#)

Przełomem w życiu Harriet Hardy Taylor (1807 – 1858) okazało się spotkanie zorganizowane w 1830 roku przez duchownego unitariańskiego Williama Johnsona Focha [\[2\]](#), na które zaproszony był również filozof John Stuart Mill. W jego trakcie dyskutowano o artykule „On Female Education” [\[3\]](#) brytyjskiej filozofki i feministki Harriet Martineau [\[4\]](#), który opublikowano na łamach periodyku „Monthly Repository”. To właśnie wtedy Taylor i Mill odkryli jak wiele ich łączy. Przyjaźń, a potem miłość, kwitły ku zgorszeniu opinii publicznej, gdyż Harriet pozostawała w nieudanym związku małżeńskim i wychowywała trójkę dzieci. Był wiek XIX, toteż Taylor, nie mogąc się rozwieść, związek z Millem zalegalizowała dopiero po śmierci pierwszego męża.

Oboje dzielili pasję i działali na rzecz praw kobiet i dzieci, wspierali ruch abolicjonistyczny, poruszali kwestię praw robotników, mniejszości religijnych i wszelkich grup uciskanych [\[5\]](#). Byli dobrze wykształceni. Jak powszechnie wiadomo, autor „O wolności”, który przeszedł drogę eksperymentu edukacyjnego swego ojca [\[6\]](#), był erudytą; Harriet, która nie ustępowała mu inteligencją, ze względu na swoją płć zmuszona była zdobywać wiedzę samodzielnie [\[7\]](#). Na dostępność edukacji dla kobiet zwracała zresztą szczególną uwagę, jednocześnie krytykując jej ówczesną, nazwijmy to „salonową” formułę, której celem, jak zauważała, było przysposobienie kobiet do zaspakajania oczekiwań mężczyzn [\[8\]](#). Uznawała ją nie tylko za ogłupiającą i nie dającą szans intelektualnego rozwoju, lecz także zamykającą drzwi do rynku pracy [\[9\]](#). Sugerowała, by uczyć dzieci obu płci w ten sam sposób, poszerzając ich horyzonty, rozwijając potencjał. W tekście pt.: „Enfranchisement of Women” [\[10\]](#) podkreślała, że kobiety i mężczyźni muszą mieć jednakie prawo do niezależności ekonomicznej, że powinni być partnerami w życiu codziennym, tj. również w kwestiach dochodów czy pracy [\[11\]](#). Co więcej wskazywała, że to właśnie już sama możliwość pracy zawodowej upodmiotawia kobietę i to dzięki niej staje się ona partnerką, tym samym zdobywa pełną autonomię. W wielu postulatach niewątpliwie wyprzedzała swojego, bardzo postępowego wszak, męża. Kiedy na przykład mówiła o prawie pracy dla mężatek zaskakiwała Milla, który owszem pisał, że kobiety powinny mieć możliwość pracy, aby móc zadbać o swoje utrzymanie, ale mężatka, w jego ówczesnym mniemaniu, takiego motywu mieć nie mogła czy też nie musiała, a tym samym praca zawodowa nie była jej konieczna [\[12\]](#). Tymczasem Harriet Taylor żądała dla kobiet takich samych praw i zasad, jakie mieli mężczyźni; toteż stawianie kobiety przed wyborem albo rodzina, albo praca zawodowa nie wydało się jej sensowne. Pisała: wielu mężczyzn chciałoby zamknąć kobiety w domu, pozbawiając je możliwości partycypowania w sferze publicznej [\[13\]](#), tak w pracy zawodowej, jak i prawie głosu, w działaniu w stowarzyszeniach, partiach politycznych itd. Krytykowała tezę o jedynym i wyłącznym powołaniu kobiety, jakim miało być rzekomo macierzyństwo i małżeństwo (rzecz jasna, w odwrotnej kolejności). To w rezultacie braku możliwości dokonania innego wyboru, dodawała, kobiety traktują macierzyństwo i dogłądanie domowego ogniska za swój jedyny życiowy cel. Innymi słowy, społeczeństwo, tradycja, czy nawet zwyczaj zmuszają je do pozostania w zamkniętej przestrzeni prywatnej [\[14\]](#).

Zamężna kobieta i dzieci, uświadamiała nieczułą publikę Taylor, nie są własnością męża [\[15\]](#). Ta kwestia pojawia się też w eseju pt.: „The Subjection of Women”, który powstał, jak przyznawał sam Mill, właśnie pod wpływem jego małżonki [\[16\]](#). Otóż filozof pisał, że poddaństwo kobiet jest rezultatem tradycji, zwyczaju, przesądu, męskiej potrzeby i praktyki dominacji [\[17\]](#). Taylor uważała, że kobiecie powinno przysługiwać nie tylko prawo do rozwodu, lecz również prawo do opieki nad dziećmi, że sama winna świadomie planować liczbę potomstwa tak, by była w stanie w razie rozpadu rodziny utrzymać siebie i dzieci. Istotnie, autorka mimo swych nowoczesnych, jak na czasy, w których żyła, poglądów, odpowiedzialnością za liczbę potomstwa obarczała wyłącznie kobiety. Tu bardziej postępowy był Mill, sugerując wspólną odpowiedzialność obojga rodziców.

Zajmowała się również filozofka powszechnym problemem przemocy domowej wymierzonej w słabszych (tj. m. in. w kobiety i dzieci), który był w ówczesnym społeczeństwie bagatelizowany (przywołajmy tu choćby powieść „Oliver Twist” Charlesa Dickensa). Właśnie ignorancję i brak wrażliwości prawodawstwa i opinii społecznej na tę problematykę uznawała za naganną, skrajnie nieodpowiedzialną i konserwującą wszelkiego rodzaju patologie [18].

Rezultatem rozważań [19] Milla i Taylor był zbiór esejów zatytułowany „Early Essays on Marriage and Divorce” [20] (1832). Teksty te traktowały o losie wyzyskiwanych. Autorzy wykazywali, że kobiety obok niewolników są najbardziej ubezwłasnowolnioną, a przez to najbardziej uciskaną grupą społeczną. Postulowali prawo do rozwodu dla kobiet, jednocześnie poddając krytyce zwyczaj i prawo, które w imię jedności rodziny utrudniało kobiecie uzyskanie niezależności. Upominali się o dobro jednostek, a nie abstrakcyjnego bytu jakim jest rodzina. Można powiedzieć, że dobro i wolność indywiduum nie były postulatem nowym w liberalnej rzeczywistości; jednakże wciąż nowością była wizja indywiduum płci żeńskiej, dziecka, niewolnika i biedaka.

Bibliografia

- 1) R. W. Dimand, M. A. Dimand, E. Forget, (red.): „A Biographical Dictionary of Women Economists”, Edward Elgar Pub., 2001.
- 2) J. Duran: „Eight Women Philosophers: Theory, Politics, and Feminism”, University of Illinois Press, 2005.
- 3) F. A. Hayek: „John Stuart Mill and Harriet Taylor: Their Correspondence and Subsequent Marriage”, University of Chicago Press, 1951.
- 4) J. E. Jacobs (red.): „The Complete Works of Harriet Taylor Mill”, Indiana University Press, 1998.
- 5) J. E. Jacobs (red.): „The Voice of Harriet Taylor Mill”, Indiana University Press, 1998.
- 6) J. Martin: „Women and the Politics of Schooling in Victorian and Edwardian England (Women, Power and Politics)”, T&T Clark, 1998.
- 7) H. Martineau: „On Female Education From Article in Monthly Repository, 1823” w: „Standing Before Us Unitarian Universalist Women and Social Reform 1776 - 1936”, D. M. Emerson (red.), Skinner House Books, 2000.
- 8) J. S. Mill: „Autobiografia”, tłum. M. Szerer, Spółdzielnia Wydawnicza Wiedza, Warszawa 1946.
- 9) J. S. Mill: „O rządzie reprezentatywnym: Poddaństwo kobiet”, tłum. G. Czernicki, M. Chyżyńska, Znak, Kraków 1995.
- 10) S. M. Okin: „Women in Western Political Thought”, Princeton University Press, 1979.
- 11) A. P. Robson: „Sexual Equality: A John Stuart Mill, Harriet Taylor Mill, and Helen Taylor Reader”, University of Toronto Press, 1994.
- 12) A. S. Rossi: „Sentiment and Intellect: The Story of John Stuart Mill and Harriet Taylor Mill” w: A. S. Rossi (red.), J. S. Mill, H. Taylor Mill: „Essays on Sex Equality”, The University of Chicago Press, 1970.
- 13) M. E. Snodgrass: „Encyclopedia of Feminist Literature”, Facts On File, Inc., 2006.
- 14) Stanford Encyclopedia of Philosophy: Hasło: „Harriet Taylor Mill”.
- 14) Źródło: <http://plato.stanford.edu/entries/harriet-mill/>, 2013-07-01.
- 15) Stanford Encyclopedia of Philosophy: Hasło: „James Mill”.
- 15) Źródło: <http://plato.stanford.edu/entries/james-mill/>, 2013-07-01.
- 16) H. Taylor Mill: „Early Essays on Marriage and Divorce” w: A. S. Rossi (red.), J. S. Mill, H. Taylor Mill: „Essays on Sex Equality”, The University of Chicago Press, 1970.
- 17) H. Taylor Mill: „Enfranchisement of Women” w: A. S. Rossi (red.), J. S. Mill, H. Taylor Mill: „Essays on Sex Equality”, The University of Chicago Press, 1970.
- 18) R. Tong: „Feminist Thought: A More Comprehensive Introduction”, Westview Press, 2009.

Przypisy:

[1] F. A. Hayek: „John Stuart Mill and Harriet Taylor: Their Correspondence and Subsequent Marriage”, University of Chicago Press, 1951, s. 15.

[2] William Johnson Fox (1786 - 1864), duchowy przywódca i radykalny unitarysta, wydawca „Monthly Repository”. Zob. J. Martin: „Women And The Politics of Schooling in Victorian And Edwardian England”, Leicester University Press, 1999, s.16, a także: A. S. Rossi: „Sentiment and Intellect: The Story of John Stuart Mill and Harriet Taylor Mill” w: J. St. Mill, H. Taylor Mill: „Essays on Sex Equality”, The University of Chicago Press, Chicago 1970, s. 21.

- [3] H. Martineau: "On Female Education From Article in Monthly Repository, 1823" w: "Standing Before Us Unitarian Universalist Women and Social Reform 1776 - 1936", D. M. Emerson (red.), Skinner House Books, Boston 2000, s. 169 - 173.
- [4] Harriet Martineau (1802 - 1876), wybitna brytyjska działaczka społeczna, feministka, uznawana za pierwszą socjolożkę, autorka licznych esejów i blisko czterdziestu książek, m. in. "Theoretical and Methodological Perspectives".
- [5] J. E. Jacobs (red.): "The Voice of Harriet Taylor Mill", Indiana University Press, 1998, s. 13.
- [6] James Mill (1773- 1836) ,filozof, utylitarysta, prowadził badania nad edukacją. Zob. Stanford Encyclopedia of Philosophy: Hasło: "James Mill", Źródło: <http://plato.stanford.edu/entries/james-mill/>, 2013-07-01.
- [7] M. E. Snodgrass: "Encyclopedia of Feminist Literature", Facts On File, Inc., 2006, s.367.
- [8] J. E. Jacobs (red.): "The Complete Works of Harriet Taylor Mill", Indiana University Press, 1998, s. 4.
- [9] H. Taylor Mill: "Enfranchisement of Women" w: A. S. Rossi (red.), J. S. Mill, H. Taylor Mill: "Essays on Sex Equality", The University of Chicago Press, 1970, s. 181.
- [10] Ibidem. F.A Hayek pisał o wpływie Milla na powstanie tekstu Taylor, powołując się na ich korespondencję. Por. F. A. Hayek: "John Stuart Mill and Harriet Taylor: Their Correspondence and Subsequent Marriage", University of Chicago Press, 1951, s. 138 i 167.
- [11] H. Taylor Mill: op. cit, s. 95.
- [12] Zob. J. S. Mill: "O rządzie reprezentatywnym: Poddaństwo kobiet", tłum. G. Czernicki, M. Chyżyńska, Znak, Kraków 1995, s. 332.
- [13] A. P. Robson: "Sexual Equality: A John Stuart Mill, Harriet Taylor Mill, and Helen Taylor Reader", University of Toronto Press, 1994, s. 178 - 203.
- [14] H. Taylor Mill: op. cit. s. 105.
- [15] J. E. Jacobs (red.): "The Complete Works...", op. cit., s.19.
- [16] Zob. J. S. Mill: "Autobiografia", tłum M. Szerer, Spółdzielnia Wydawnicza Wiedza, Warszawa 1946. s. 126 - 128.
- [17] Zob. J. S. Mill: "Poddaństwo kobiet" op.cit., s.315.
- [18] J. E Jacobs (red.): "The Complete Works...", op. cit., s. 75 - 131.
- [19] R. Tong: "Feminist Thought: A More Comprehensive Introduction", Westview Press, 2009, s. 17.
- [20] H. Taylor Mill: "Early Essays on Marriage and Divorce" w: A. S. Rossi (red.), J. S. Mill, H. Taylor Mill: "Essays on Sex Equality", The University of Chicago Press, 1970, s. 65 - 88.

Patrycja Walter

Absolwentka filozofii i nauk politycznych UAM. Współpracuje z Aletta Institute for Women's History w Amsterdamie.

[Strona www autora](#)

[Pokaż inne teksty autora](#)

(Publikacja: 02-09-2013)

[Oryginał.](http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,9242) (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,9242>)

Contents Copyright © 2000-2012 Mariusz Agnosiewicz

Programming Copyright © 2001-2012 Michał Przech

Właścicielem portalu Racjonalista.pl jest Fundacja Wolnej Myśli.
Autorem portalu jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tego portalu i jakiegokolwiek jego części.

Wszystkie elementy tego portalu, wliczając w to strukturę katalogów, skrypty oraz inne programy komputerowe są administrowane przez Autora. Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tego portalu oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tego portalu i nie korzystać z jego zasobów.

Informacje zawarte na tym portalu przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów portalu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na portalu. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki prezentuje.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych portalu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl